

ONA TILIGA HURMAT — O‘ZLIKKA HURMAT

Toshkent viloyati Parkent tumani 28-umumiy o‘rta ta’lim maktabi

Ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

Tojiboyeva Feruza Shavkat qizi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada ona tiliga hurmat masalasi milliy o‘zlikni anglashning muhim omili sifatida ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Til inson tafakkuri, madaniyati va tarixiy xotirasining asosiy ifodasi ekanligi asoslab beriladi. Xususan, 1989-yilda “Davlat tili to‘g‘risida”gi qonunning qabul qilinishi va mustaqillikdan keyingi davrda til siyosatining rivojlanishi muhim bosqich sifatida ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, Alisher Navoiy, Abdulla Avloniy va Islom Karimov kabi shaxslarning til va milliy o‘zlik haqidagi qarashlari tahlil qilinadi. Maqolada ona tiliga hurmatning jamiyat taraqqiyoti va shaxs kamolotidagi o‘rni yoritiladi.*

Kalit so‘zlar: *ona tili, milliy o‘zlik, til siyosati, madaniyat, tafakkur, davlat tili, ma’naviyat, qadriyat.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается значение уважения к родному языку как важного фактора формирования национальной идентичности. Обосновывается роль языка как основного носителя мышления, культуры и исторической памяти народа. Особое внимание уделяется принятию закона «О государственном языке» в 1989 году и развитию языковой политики в период независимости. Анализируются взгляды таких выдающихся личностей, как Аlisher Навои, Абдулла Авлоний и Ислам Каримов на роль языка в формировании национального самосознания. В статье раскрывается значение родного языка в развитии общества и личности.*

Ключевые слова: *родной язык, национальная идентичность, языковая политика, культура, мышление, государственный язык, духовность, ценности.*

Abstract: *This article analyzes the importance of respect for the mother tongue as a key factor in shaping national identity from a scientific and theoretical perspective. It highlights language as a fundamental medium of thought, culture, and historical memory. Special attention is given to the adoption of the Law “On the State Language” in 1989 and the development of language policy in the post-independence period. The views of prominent figures such as Alisher Navoiy, Abdulla Avloniy, and Islom Karimov are analyzed to demonstrate the role of language in national self-awareness. The article emphasizes the significance of the mother tongue in both societal development and personal growth.*

Keywords: *mother tongue, national identity, language policy, culture, thinking, state language, spirituality, values.*

Ona tiliga hurmat masalasi har qanday jamiyatning ma’naviy taraqqiyoti, milliy o‘zligini anglash va tarixiy xotirasini saqlash bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan murakkab ijtimoiy-madaniy hodisa hisoblanadi. Til inson tafakkurining asosiy vositasi sifatida uning dunyoni idrok etish uslubini belgilaydi, shu bilan birga xalqning asrlar davomida shakllangan qadriyatlari, urf-odatlar va ma’naviy merosini o‘zida mujassam etadi. Shu jihatdan ona tiliga hurmat faqat lingvistik masala emas, balki chuqur falsafiy va ijtimoiy mazmunga ega bo‘lgan tushunchadir. Tilga bo‘lgan munosabat aslida insonning o‘z tarixiga, milliy ildizlariga va o‘zligiga bo‘lgan munosabatini aks ettiradi.

Til va tafakkur o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik qadimdan mutafakkirlar diqqat markazida bo‘lib kelgan. Ayniqsa, Wilhelm von Humboldt tilni xalq ruhining ifodasi sifatida talqin qilib, har bir til o‘z egasining dunyoqarashini shakllantirishini ta’kidlagan. Bu g‘oya shuni ko‘rsatadiki, inson o‘z ona tilida fikrlash orqali borliqni o‘ziga xos tarzda idrok etadi. Demak, ona tilining rivojlanishi va saqlanishi millat tafakkurining uzluksizligini ta’minlaydi. Agar til zaiflashsa yoki e’tibordan chetda qolsa, bu bevosita milliy tafakkurning susayishiga olib keladi.

O‘zbek xalqining tarixiy taraqqiyotida ona tiliga e’tibor masalasi doimo muhim o‘rin egallab kelgan. XV asrda yashab ijod qilgan buyuk mutafakkir Alisher

Navoiy turkiy tilning boy imkoniyatlarini amaliy jihatdan isbotlab, uni yuksak badiiy darajaga ko'tardi. Uning "Muhokamat ul-lug'atayn" asari aynan tilning milliy o'zlikni belgilashdagi o'rnini ilmiy asosda yoritib beradi. Navoiy fors tilining hukmron bo'lgan davrida turkiy tilning imkoniyatlarini himoya qilib, ona tiliga hurmatni milliy g'urur darajasiga ko'targan. Bu esa tilning nafaqat aloqa vositasi, balki milliy iftixor timsoli ekanligini ko'rsatadi.

XX asr boshlarida jadidchilik harakati vakillari ham ona tilining rivojiga alohida e'tibor qaratganlar. Jumladan, Abdulla Avloniy tilni millat tarbiyasining asosi sifatida baholab, yosh avlodni ona tilida ta'lim olishga undagan. Uning fikricha, tilni yo'qotish millatning o'zligini yo'qotish bilan barobar. Bu g'oya bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, globallashtirish sharoitida milliy tillarni asrab-avaylash muhim vazifa sifatida qaralmoqda.

O'zbekiston tarixida 1989-yil 21-oktabrda "Davlat tili to'g'risida"gi qonunning qabul qilinishi ona tiliga bo'lgan munosabatni tubdan o'zgartirgan muhim voqea bo'ldi. Ushbu qonun o'zbek tiliga davlat tili maqomini berib, uning ijtimoiy hayotdagi o'rnini mustahkamladi. Mustaqillik yillarida esa til siyosati yanada rivojlanib, o'zbek tilining nufuzini oshirishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirildi. Bu borada Islom Karimov tilni milliy o'zlikning asosi sifatida e'tirof etib, uning rivojlanishini davlat siyosati darajasiga ko'targan. Uning nutqlarida tilga hurmat — bu o'zlikka hurmat ekani alohida ta'kidlangan.

Zamonaviy globallashtirish jarayonida ona tilining ahamiyati yanada ortib bormoqda. Axborot texnologiyalarining jadal rivoji, xorijiy tillarning keng tarqalishi milliy tillarga yangi sinovlar keltirib chiqarmoqda. Shu sharoitda ona tilini rivojlantirish va uni zamonaviy ilm-fan, texnika hamda madaniyat sohalariga moslashtirish dolzarb vazifaga aylanmoqda. Bu jarayonda tilni faqat saqlab qolish emas, balki uni boyitish, yangi terminologiyalar bilan to'ldirish va ilmiy muhitda faol qo'llash muhim ahamiyat kasb etadi.

Ona tiliga hurmat masalasi shaxs kamoloti bilan ham uzviy bog'liq. Inson o'z ona tilida erkin fikrlay olganida, u o'zining ichki dunyosini to'liq ifoda etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Til insonning fikrlash doirasini kengaytiradi, uning

dunyoqarashini shakllantiradi va ijodiy salohiyatini rivojlantiradi. Shu sababli ta'lim tizimida ona tilining o'rni alohida ahamiyatga ega bo'lib, u nafaqat bilim berish vositasi, balki tarbiya vositasi sifatida ham xizmat qiladi.

Badiiy adabiyot esa ona tilining eng yuqori ifoda shakli sifatida inson tafakkuriga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Adabiy asarlar orqali tilning estetik imkoniyatlari namoyon bo'lib, insonda go'zallikni his qilish, fikrni chuqur anglash va tahlil qilish qobiliyatlari rivojlanadi. Shu jihatdan qaraganda, ona tiliga hurmat adabiyotga, madaniyatga va milliy merosga hurmat bilan chambarchas bog'liqdir.

Ona tilining jamiyatdagi o'rni faqat madaniy yoki ma'naviy jihatlar bilan cheklanmaydi, balki ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda ham muhim rol o'ynaydi. Til davlat boshqaruvi, ta'lim, ilm-fan va ommaviy axborot vositalarida keng qo'llanilganda, jamiyatning barcha qatlamlari uchun teng imkoniyatlar yaratiladi. Bu esa ijtimoiy adolat va barqaror rivojlanishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ona tiliga hurmat masalasi milliy xavfsizlik va madaniy mustaqillik bilan ham bog'liqdir. Tilni saqlash va rivojlantirish orqali millat o'zining ma'naviy mustaqilligini ta'minlaydi. Aks holda, tilning zaiflashuvi madaniy assimilyatsiya jarayonlariga olib kelishi mumkin. Shu bois til siyosatini to'g'ri yuritish, ona tilining jamiyatdagi mavqeini mustahkamlash har bir davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ona tiliga hurmat insonning milliy o'zligini anglash, tarixiy xotirasini saqlash va ma'naviy kamolotga erishishida muhim omil hisoblanadi. Til nafaqat aloqa vositasi, balki xalqning ruhiyati, tafakkuri va madaniy merosini ifodalovchi asosiy boylikdir. Shu bois ona tiliga e'tibor va ehtirom ko'rsatish — bu o'z ildizlariga, qadriyatlariga va kelajagiga hurmat bilan qarash demakdir.

Tarixiy tajriba va zamonaviy jarayonlar shuni ko'rsatadiki, tilni asrab-avaylash va rivojlantirish jamiyat barqarorligi hamda taraqqiyotining muhim shartidir. Ona tilini chuqur o'rganish, uni kundalik hayotda va ilmiy sohalarda faol

qo'llash orqali shaxsning tafakkuri boyiydi, milliy g'urur va iftixor tuyg'usi mustahkamlanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Alisher Navoiy. Muhokamat ul-lug'atayn. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2017.
2. Abdulla Avloniy. Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent: O'qituvchi, 2008.
3. O'zbekiston Respublikasi. Davlat tili to'g'risida qonun. Toshkent, 1989.
4. Islom Karimov. Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. Wilhelm von Humboldt. Til va tafakkur haqidagi asarlar. Moskva: Progress, 1984.
6. Lev Vygotsky. Tafakkur va nutq. Moskva: Pedagogika, 1999.
7. Mahmudov, N. Til va jamiyat. Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2015.